

چکیده

پیاده‌سازی طرح «کلاس موضوعی» با تکیه بر این اصل است که فراگیر باید از آنچه می‌آموزد لذت ببرد و انگیزه یادگیری در وی تقویت شود. در این کلاس‌ها آموزش علمی همراه با آموزش نظری به ایجاد شور و نشاط می‌انجامد. در مدارس که به اجرای این طرح می‌پردازند برای هر درس، کلاسی مخصوص در نظر گرفته می‌شود و تزئینات، رنگ دیوار و نیمکت‌ها با توجه به شرایط هر درس طراحی شده است.

کلیدواژه‌ها: آموزش، فعالیت‌های آزمایشگاهی، بومی‌سازی، طرح کلاس درس موضوعی

طرح کلاس موضوعی

گذرگاهی برای نوآوری در مسیر آموزش

صدیقه عدنانی حسینی
معلم شیمی منطقه ۱ تهران

مقدمه

آموزش و تعامل دانش و مهارت در راستای افزایش نوآوری، ایجاد فرصت عادلانه و تشویق دانش‌آموزان به تفکر و پژوهش، فراهم کردن شرایط مناسب برای فعالیت علمی توسط دانش‌آموزان اشاره کرد. البته اجرای این طرح در برخی مدارس، برای درس‌های عربی، ریاضی و جغرافیا نیز انجام گرفته و با موفقیت همراه بوده است.

مهم‌ترین هدف این طرح را حرکت از محتوامحوری به فرایندمحوری باید دانست که با تقویت مهارت‌های فرایندی مانند جست‌وجوگری، فرضیه‌سازی، حل مسئله، بارش مغزی و آفرینندگی همراه است. در این میان تغییر نقش معلم از انتقال‌دهنده اطلاعات، به هدایت‌کننده فعالیت‌های یادگیری نیز مورد توجه قرار می‌گیرد.

برتری‌های طرح

این روش برای نخستین بار در ایالات متحده برای دوره‌های دبستان و پیش‌دبستانی، با هدف تقویت حس مشارکت اجرا شد. بنا به بررسی‌ها، کودکان در این مراکز نوآوری و احساسات خود را به روشنی نشان می‌دهند. همچنین یاد می‌گیرند که در شرایط بحرانی، کار خود را مانند کار دیگران مورد ارزیابی قرار دهند. این شیوه سبب گسترش مهارت‌های مختلف در آن‌ها می‌شود و زمینه را برای یادگیری بهتر علوم دیگر نیز فراهم می‌کند. استفاده از ابزار کمک‌آموزشی و وسایل آزمایش تفهیم بسیاری از مطالب را آسان‌تر می‌کند، فعالیت‌های ذهنی فراگیران را با

چندی است که طرح کلاس درس موضوعی^۱، در برخی از مدارس کشورمان اجرا می‌شود. در این شیوه، به هر درس کلاسی مخصوص آن، اختصاص می‌یابد و در هر کلاس جای هر دانش‌آموز مشخص است.

همه تجهیزات و امکانات مورد نیاز یک درس در کلاس آن قرار می‌گیرد تا فرصت و فضای مناسب برای فعالیت‌های عملی فراهم شود. دانش‌آموزان با دسترسی به انواع ابزار آموزشی، می‌توانند فرصت یادگیری در سطوح مختلف را گسترش دهند. در این نوع آموزش، شیوه ارزشیابی متفاوت است. معلم برای هر یک از دانش‌آموزان، یک پرونده کاری تشکیل می‌دهد و گزارش فعالیت‌های هر فرد در این پرونده بایگانی می‌شود.

در راستای اجرای این طرح در مدارس شهر تهران، گروه فناوری و گروه‌های آموزشی اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران، با برنامه‌ریزی‌های لازم به اجرای آن در مناطق مختلف شهر تهران ادامه می‌دهد.

هدف‌های طرح

هدف کلی آموزش و پرورش از برگزاری این طرح، توسعه تدریجی کلاس‌های موضوعی برای افزایش سطح کیفی آموزش در مدارس است. به باور کارشناسان آموزش علم تجربی، یکی از راه‌های رسیدن به این هدف‌ها، تدریس بر پایه انجام فعالیت‌های آزمایشگاهی و کارگاهی است.

از دیگر هدف‌های این طرح باید به تأکید بر جایگاه فناوری در

مهم‌ترین هدف این طرح را حرکت از محتوامحوری به فرایندمحوری باید دانست که با تقویت مهارت‌های فرایندی مانند جست‌وجوگری، فرضیه‌سازی، حل مسئله، بارش مغزی و آفرینندگی همراه است

در این روش، ارزشیابی با توجه به تفاوت‌های فردی در دانش‌آموزان با رویکرد حل مسئله، تهیه برگه‌های مهارت، نگرش و رفتار و در نظر گرفتن پرونده فعالیت دانش‌آموز انجام می‌گیرد

تجربه‌های عملی آن‌ها درمی‌آمیزد، به برقراری ارتباط معنادار میان موضوع‌های درسی کمک می‌کند و سرانجام، به افزایش عمق یادگیری مطالب در ذهن دانش‌آموزان می‌انجامد. شناخت استعدادها ذاتی دانش‌آموزان سبب افزایش روحیه نوآوری در آن‌ها می‌شود. از سوی دیگر، توجه و علاقه معلمان به تجهیز کلاس موضوعی خود، بهبود روابط معلم و دانش‌آموز، تقویت روحیه کار گروهی و پرسش‌گری، ایجاد حس تعلق به مدرسه، ایجاد نشاط بیشتر در کلاس از برتری‌های دیگر این شیوه به شمار می‌رود.

در این روش، ارزشیابی با توجه به تفاوت‌های فردی در دانش‌آموزان با رویکرد حل مسئله، تهیه برگه‌های مهارت، نگرش و رفتار و در نظر گرفتن پرونده فعالیت دانش‌آموز انجام می‌گیرد. گفتنی است که مشارکت و هم‌اندیشی معلمان در همه مراحل اجرا، و پشتیبانی مسئولان و مدیران در اجرای موفق این طرح ضروری می‌نماید.

ویژگی یک کلاس استاندارد

در یک کلاس درس موضوعی، همه وسایل مورد نیاز برای تدریس یک درس، در یک کلاس مشخص قرار می‌گیرد و براساس موضوع هر کلاس، نوع روش تدریس انتخاب می‌شود تا فرصت و فضای مناسب برای فعالیت‌های علمی و عملی دانش‌آموزان فراهم شود. در این شیوه، به‌کارگیری روش‌های تازه و فعال تدریس و توجه به کاربرد آموزش در زندگی مورد نظر است و با انتخاب روش مناسب، در زمان تدریس صرفه‌جویی می‌شود.

تغییر چیدمان سنتی دانش‌آموزان در کلاس و چیدمان فضای کلاس با در نظر داشتن موضوع درس بسیار مهم است تا استفاده درست از وسایل کمک‌آموزشی موجود در کلاس امکان‌پذیر باشد. برای نمونه، در کلاس موضوعی علوم باید تجهیزات کامل برای انجام همه آزمایش‌ها فراهم باشد تا معلم بتواند هنگام تدریس، به‌صورت عملی موضوع را توضیح دهد. دانش‌آموزان نیز باید در گروه‌های خود وسایل مورد نیاز را در اختیار داشته باشند و بتوانند همراه معلم آن موضوع را دنبال کنند تا فرایند یادگیری کامل شود.

در هر کلاس جای هر دانش‌آموز مشخص است بنابراین پس از پایان زمان یک کلاس، دانش‌آموز وسایلش را برمی‌دارد و آن را در کلاس درس بعدی قرار می‌دهد. تزئینات، رنگ دیوار و نیمکت‌ها با توجه به شرایط درس در هر کلاس طراحی شده است. در برخی کلاس‌ها لازم است گروه درسی با هم در یک جابنشینند.

وسایلی که به‌عنوان اختراع یا ابتکار، متناسب با موضوع درس اند برای تزئین در محلی خاص از کلاس نمایش داده می‌شوند یا در محل‌هایی خاص از مدرسه، برای عموم به نمایش گذاشته می‌شوند. ثابت بودن کلاس برای هر معلم و درس وی - که بنا به شیوه‌نامه گروه فناوری تعیین شده است- باعث می‌شود معلم در طول سال تحصیلی از کمبودهای موجود در زمینه امکانات آموزشی بهتر آگاهی داشته باشد و با انگیزه فراوان، با توجه به تجربه و سلیقه خود در رفع نیازها بکوشد تا تدریس برای خودش آسان‌تر و برای دانش‌آموزان گیراتر شود. از سوی دیگر، چرخشی بودن کلاس‌ها، از یکنواخت بودن کار جلوگیری می‌کند. پیشنهاد می‌شود برای تقویت روحیه کار گروهی، دانش‌آموزان در گروه به فعالیت بپردازند و فردی که از نظر توان درسی و کنترل دیگران قوی‌تر است به‌عنوان سرگروه مشخص شود. به این ترتیب، شرایط ایجاد رقابت هم میان افراد یک گروه، و هم میان گروه‌های مختلف فراهم می‌شود و یادگیری را افزایش می‌دهد. بهتر است گروه‌ها ۳ یا ۵ نفری باشند تا رأی‌گیری و تعیین نظر اکثریت به‌راحتی امکان‌پذیر شود.

آزمایشگاه به‌عنوان کلاس موضوعی؛ یک گزینه نادرست

در چند سال گذشته، بیشتر مدارس مجری این طرح، به‌دلیل کمبود فضای آموزشی از آزمایشگاه به‌عنوان کلاس شیمی یا زیست‌شناسی استفاده کرده‌اند که اقدامی غیراستاندارد است.

روند پیشرفت فناوری ایجاب می‌کند که مدارس ما تجهیز کلاس‌ها در حد توان مدرسه را از جمله اولویت‌های نخست قرار دهند

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های کلاس درس موضوعی رعایت نکته‌های ایمنی، به‌ویژه در کلاس شیمی و زیست‌شناسی است که چیدمان مناسب نیمکت‌ها، میزها، شعله‌گاز، شیر آب، کمد‌ها، محل نصب کپسول آتش‌نشانی، تهویه و مهم‌تر از همه دور نگاه داشتن مواد شیمیایی از فضای کلاس را دربرمی‌گیرد. تجهیزات کلاس شیمی نیز مانند بقیه کلاس‌هاست و باید وسایل مورد نیاز معلم و دانش‌آموزان در کلاس موجود باشد. در مورد مواد شیمیایی مورد نیاز بهترین راه در نظر گرفتن اتاقی در نزدیک کلاس شیمی به‌عنوان انبار با کمد‌های مناسب و تهویه است. استفاده از آزمایشگاه‌های قدیمی مدارس، به‌عنوان کلاس درس شیمی، کاری غیراصولی و غیراستاندارد است.

دلایل عدم موفقیت برخی کلاس‌های موضوعی

گرچه در سال‌های گذشته، نظارت گروه‌های فناوری و گروه‌های آموزشی درس‌های شامل طرح، در مدارس مجری سبب افزایش دانش مسئولان برای اجرای درست طرح شده است، با این حال هنوز مدارس زیادی بدون دانش کافی در این زمینه اقدام به تشکیل چنین کلاس‌هایی کرده‌اند و به دلایلی که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود، این طرح را فقط به‌طور اسمی اجرا می‌کنند. - نداشتن انگیزه کافی برخی از معلمان در انجام فعالیت‌های

عملی

- عدم به‌کارگیری روش‌های آموزش فعال و کارگروهی
- بی‌اعتمادی مدیر و معلم نسبت به سودمند بودن اجرای طرح
- به حساب نیابردن فعالیت‌های عملی و گروهی دانش‌آموزان در نمره مستمر

- نبود همکاری لازم بین مدیر و معلم
- دسترسی نداشتن به شبکه جهانی در کلاس درس
- نامتناسب بودن تعداد دانش‌آموزان با فضا و امکانات
- تمرکز نداشتن برخی از دانش‌آموزان به دلیل فضای متنوع‌تر

کلاس موضوعی

- رعایت نکردن زمان برای فعالیت‌های پیش‌بینی شده
- نداشتن فضای مناسب برای نگهداری مواد شیمیایی و پراکنده شدن بخارهای این مواد در کلاس

- عدم آگاهی دانش‌آموزان از مزیت‌های کارهای عملی و گروهی در یادگیری

- نبود امکانات کافی یا کمبود فضا و تجهیزات مناسب در تعدادی از کلاس‌های درس موضوعی

- احساس عدم تعلق در برخی از دانش‌آموزان به کلاس به دلیل جابه‌جایی.

ادامه یا توقف؟

برای تصمیم‌گیری در این زمینه باید مشخص شود که این

طرح با امکانات مدارس تهران تا چه اندازه موفق خواهد بود. برای مدرسی که بدون رعایت اصول اولیه خواهان اجرای این طرح هستند، نظارت مسئولان برای انتخاب گزینه‌های بهتر ضروری است. پیشنهاد می‌شود در مدرسی که امکانات و انگیزه کافی برای اجرای این طرح وجود ندارد از واژه کلاس درس موضوعی استفاده نشود و به‌جای آن مسئولان این مدارس به تجهیز کلاس‌های درس تشویق شوند.

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از بررسی مقایسه‌ای بین کلاس‌های موضوعی برخی از کشورهای دیگر و مدارس مجری طرح در ایران نشان می‌دهد، انتخاب مدارس مجری در تعدادی از مراکز آموزشی ما بدون توجه به امکانات، فضای آموزشی، تجهیزات، کارآمدی معلمان و شرایط لازم صورت گرفته است. از سوی دیگر، مدارس خاص که دارای امکانات و تجهیزات کافی هستند، به دلیل استقبال زیاد دانش‌آموزان برای ثبت‌نام در این مدارس، فضای کافی برای اختصاص دادن کلاس موضوعی و اجرای این شیوه را در اختیار ندارند. با برنامه‌ریزی دقیق درس‌ها برای هر پایه و با توجه به ساعت‌های کاری معلم، مشکلی به‌نام کمبود فضای آموزشی وجود نخواهد داشت، با این وجود بیشتر مدیران به این بهانه، مسئولیت اجرای این شیوه را به عهده نمی‌گیرند. برخی از مدارس نیز با وجود داشتن انگیزه و امکانات کافی، از دانش لازم برای اجرای این شیوه برخوردار نیستند. راه آسان‌تر این است که به تجهیز مدارس پردازیم و این مهم را جزء اولویت‌های کاری قرار دهیم، چه بسا که در این راستا معلمان ما نیز تشویق خواهند شد روش‌های جدید و فناوری‌های نو را در آموزش خود، به‌کار گیرند. روند پیشرفت فناوری ایجاب می‌کند که مدارس ما تجهیز کلاس‌ها در حد توان مدرسه را از جمله اولویت‌های نخست قرار دهند. با نگاه دقیق‌تر، به هدف ایجاد کلاس درس موضوعی به این نکته متمرکز می‌شویم که می‌توان با بومی ساختن این شیوه به اهدافی همچون یادگیری مؤثر، ایجاد نشاط در دانش‌آموزان و تدریس براساس روش‌های نوین و کار گروهی دست یافت. شاید در این مسیر نگاه‌ها به‌جای توجه به یک اسم به دستاوردهای سودمند این شیوه معطوف شود.

* بی‌نوشت

1. Classroom Learning Center

* منابع

۱. عزیزیان، علی، میزان تأثیر آموزش آزمایشگاه با یک نرم‌افزار آموزشی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش شیمی، دانشگاه شهید رجایی، ۱۳۸۷.
۲. علی‌پور، یوسف، بررسی میزان آشنایی دبیران شیمی با برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی فعالیت‌های آزمایشگاهی در استان هرمزگان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش شیمی، دانشگاه شهید رجایی، ۱۳۸۷.

3. adpanahnader.blogfa.com/post-15.aspx

4. www.abcteach.com ©2009

5. www.tebyan.net/index.aspx?pid=193

6. Hayes, Kathleen; René, Creange. Classroom Routines That Really Work for Prek and Kindergarten. New York, NY: Scholastic Professional Book, 2009.